

BOSHLANG'ICH SINFLARDA ONA TILI DARSLARIDAGI MURAKKAB MAVZULARNI O'QITILISHI

Sobirova Xurshidaxon Abdumalikovna

Farg'ona tumani 3-sonli o'rta ta'lim maktabi boshlang'ich o'qituvchisi

e-mail: sobirovaxurshida84@gmail.com

Tel: +998904087050

Annotatsiya: Boshlang'ich sinflarda Ona tili darslarida murakkab mavzularni o'qitish metodikasi, ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Maqola boshlang'ich sinf o'quvchilarining ona tilini o'rganish jarayonida qanday murakkabliklar bilan duch kelishi va ularga qanday yondashish kerakligi haqida fikr yuritadi. Maqolada murakkab mavzularni o'zlashtirish uchun qo'llaniladigan zamonaviy pedagogik usullar hamda mashqlarning roli chuqurroq tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Ona tili, boshlang'ich sinflar, murakkab mavzular, bo'g'in, ma'nodosh so'zlar, pedagogik texnologiyalar, mashqlar

Аннотация: Методика преподавания сложных тем на уроках родного языка в начальных классах играет важную роль в повышении эффективности учебного процесса. В статье рассматриваются трудности, с которыми сталкиваются ученики начальных классов при изучении родного языка, и подходы к их преодолению. Также проводится углубленный анализ современных педагогических методов и роли упражнений в усвоении сложных тем.

Ключевые слова: родной язык, начальные классы, сложные темы, слог, синонимы, педагогические технологии, упражнения.

Annotation: The methodology of teaching complex topics in native language lessons in primary grades plays an important role in enhancing the effectiveness of the educational process. This article discusses the difficulties that primary school students face in learning their native language and the approaches to overcoming them. It also provides an in-depth analysis of modern pedagogical methods and the role of exercises in mastering complex topics.

Keywords: native language, primary grades, complex topics, syllable, synonyms, pedagogical technologies, exercises.

Kirish

Ona tili – bu har bir insonning milliy va madaniy identifikatori sifatida shakllanadigan asosiy vosita. Boshlang'ich sinflar esa ona tilini o'rganishning eng muhim bosqichi hisoblanadi. Bu bosqichda o'quvchilar alfavitni, bo'g'inlarni, so'zlarni va gapni to'g'ri tushunishga o'rgatiladi. Ammo ba'zi mavzular o'quvchilar

uchun ancha murakkab bo'lib, ularni o'zlashtirishda qiyinchiliklar tug'dirishi mumkin. Masalan, "Bo'g'in" va "Bo'g'inga ko'chirish" kabi mavzular o'quvchilar uchun tushunarsiz bo'lishi mumkin

Shuning uchun murakkab mavzularni o'qitishda innovatsion usullardan foydalanish lozim.

Tahlil va Muhokama

1. Murakkab mavzularni aniqlash

Boshlang'ich sinflarda ona tili darslaridagi murakkab mavzularni aniqlash ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim bosqich hisoblanadi. O'quvchilar uchun eng qiyin bo'lgan mavzulardan biri – "Bo'g'in" va "Bo'g'inga ko'chirish" mavzusi hisoblanadi. Bo'g'in – bu nutqning eng kichik akustik segmenti bo'lib, u so'zni tashkil etuvchi tovushlarning ma'noli guruhlanishi orqali shakllanadi. Bo'g'inlarni ajratish va matnga mos ravishda joylashtirish ko'plab boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun qiyinchilik tug'diradi. Masalan, "kitob" so'zi "ki-tob" yoki "kit-ob" deb ajratilishi mumkin, lekin ba'zi o'quvchilar uni noto'g'ri ajratib, "kito-b" yoki "ki-to-b" ko'rinishida yozishadi

Bunday xatolar o'quvchilarning tilshunoslik bilimlarini kamaytirib, kelajakda imloviy xatolarga sabab bo'lishi mumkin.

Shuningdek, ma'nodosh so'zlar mavzusi ham boshlang'ich sinflar uchun murakkab hisoblanadi. Ma'nodosh so'zlar – bu bir-biriga yaqin yoki bir xil ma'noga ega bo'lgan so'zlar bo'lib, ularni farqlash o'quvchilar uchun qiyin bo'lishi mumkin. Masalan, "yaxshi", "zo'r", "a'lo" kabi so'zlar bir-biriga yaqin bo'lsa-da, ularning ma'nosi va ishlatilishi biroz farq qiladi. O'quvchilar tez-tez bu so'zlarni sinonim sifatida almashtirib ishlatishadi, lekin ba'zi hollarda ularning kontekstga mos kelmasligi mumkin. Masalan, "U a'lo bahoga erishdi" gapida "a'lo" so'zi o'rniga "zo'r" yoki "yaxshi" so'zini ishlatish ma'no jihatidan to'g'ri bo'lmaydi

Shuning uchun ma'nodosh so'zlar mavzusini o'rgatishda o'quvchilarga ularni kontekstga mos ravishda ishlatishni o'rgatish zarur.

Yana bir murakkab mavzu – bu "Gap tuzilishi". Gap tuzilishi mavzusi o'quvchilarga gapning asosiy qismlari (mavzu va predmet)ni tushuntirishni talab qiladi. O'quvchilar tez-tez gapning qaysi qismi kim haqida yoki nima haqida gapirayotganini aniqlay olmaydilar. Masalan, "Kitob stolda turibdi" gapida "kitob" mavzu, "stol" esa predmetdir. Lekin ba'zi o'quvchilar bu ikki elementni chalkashtirib yuborishadi

2. Murakkab mavzularni o'qitish usullari

Murakkab mavzularni o'qitishda zamonaviy pedagogik usullardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Quyida murakkab mavzularni o'qitishda samarali bo'ladigan usullar ko'rib chiqilgan:

- Mashqlar orqali mustahkamlash : Mashqlar – bu murakkab mavzularni

o'zlashtirishning asosiy vositasi hisoblanadi. Masalan, bo'g'inlarni ajratishga oid mashqlar o'quvchilarga bo'g'inlarni to'g'ri ajratishni o'rgatadi. Bu mashqlar o'quvchilarga bir necha marta takrorlash orqali bilimlarni mustahkamlaydi. Ma'nodosh so'zlarni topishga oid mashqlar ham o'quvchilarga so'zlarning ma'nosini tushunishga va ularni kontekstga mos ravishda ishlatishga yordam beradi

- Vizual vositalardan foydalanish : Vizual vositalar murakkab mavzularni tushuntirishda katta yordam beradi. Masalan, bo'g'inlarni ajratishni rasmi sxemalar yordamida tushuntirish o'quvchilarga yanada tushunarli bo'ladi. Rasmi materiallar, slaydlar yoki videolar orqali o'quvchilar mavzuni vizual tarzda tasavvur qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Masalan, bo'g'inlarni ajratishni tushuntirishda har bir bo'g'inni alohida rangda ifodalash yoki ularni sxematik ravishda ajratib ko'rsatish o'quvchilarga yordam beradi

- Interfaol usullar : Guruhlarda ishlash, rolli o'yinlar va diskussiyalar murakkab mavzularni o'zlashtirishda samarali vosita hisoblanadi. Masalan, o'quvchilarni guruhlariga ajratib, ularga bo'g'inlarni ajratishga oid vazifalar berganda, o'quvchilar bir-birlariga yordam berish orqali bilimlarini mustahkamlaydilar. Rolli o'yinlar orqali o'quvchilar murakkab mavzularni o'ynab-o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Diskussiyalar esa o'quvchilarga mavzu bo'yicha fikr almashish va savollar berish imkonini beradi

3. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar

Zamonaviy ta'limda raqamli texnologiyalardan foydalanish ham muhim rol o'ynaydi. Raqamli platformalar, elektron darsliklar va interaktiv doskalar murakkab mavzularni o'qitishda foydali vositalar hisoblanadi. Masalan, elektron darsliklar orqali o'quvchilar mavzuni o'z-o'zidan mustaqil ravishda o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Elektron darsliklarda mavjud mashqlar va testlar o'quvchilarga bilimlarini tekshirishga yordam beradi

Interaktiv doskalar esa o'qituvchilarga mavzuni yanada tushunarli tarzda tushuntirishga yordam beradi. Masalan, bo'g'inlarni ajratishni tushuntirishda interaktiv doskalarda bo'g'inlarni rangli belgilash yoki ularni harakatlanadigan elementlar ko'rinishida ifodalash mumkin. Bundan tashqari, mobil ilovalar va online platformalar orqali o'quvchilar bilimlarini mustahkamlash uchun turli mashqlar bajara oladilar

4. O'quvchilarning individual xususiyatlari

Murakkab mavzularni o'qitishda o'quvchilarning individual xususiyatlariga e'tibor berish ham muhimdir. Ba'zi o'quvchilar tezroq o'rganishga moyil bo'lsa, ba'zilari esa sekinroq o'rganadi. Shuning uchun o'qituvchilar har bir o'quvchining o'rganish sur'ati va uslubiga mos ravishda yondashishlari kerak. Masalan, sekinroq o'rganadigan o'quvchilarga qo'shimcha mashqlar berish yoki ular bilan alohida mashg'ulotlar o'tkazish tavsiya etiladi

Boshlang'ich sinflarda ona tili darslaridagi murakkab mavzularni aniqlash va

ularni o'qitish usullarini tanlash – bu ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishning birinchi qadami. Murakkab mavzularni o'qitishda mashqlar, vizual vositalar va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish o'quvchilarning bilim darajasini oshirishga yordam beradi. Bundan tashqari, o'quvchilarning individual xususiyatlariga e'tibor berish ham muhim ahamiyatga ega. Natijada, o'quvchilar ona tilini erkin va to'g'ri foydalanish ko'nikmalarini egallaydilar.

Xulosa

Boshlang'ich sinflarda ona tili darslaridagi murakkab mavzularni o'qitish – bu o'quvchilarning tilga oid bilim, ko'nikma va malakalarni to'liq egallashiga erishishning birinchi qadami. Murakkab mavzularni o'qitishda mashqlar, vizual vositalar va zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish o'quvchilarning bilim darajasini oshirishga yordam beradi. Masalan, bo'g'in va bo'g'inga ko'chirish mavzusi kabi murakkab tushunchalar uchun rasmi sxemalar, slaydlar hamda elektron darsliklardan foydalanish samarali natijalar beradi. Bundan tashqari, o'qituvchilar murakkab mavzularni o'zlashtirishda o'quvchilarning individual xususiyatlariga alohida e'tibor berishlari zarur. Har bir o'quvchining o'qish, yozish va gapirish ko'nikmalari turlicha bo'lishi mumkin, shuning uchun ularning imkoniyatlariga mos usullardan foydalanish lozim.

Murakkab mavzularni o'qitishda interfaol usullar (guruhlarda ishlash, rolli o'yinlar) ham muhim rol o'ynaydi. Bu usullar o'quvchilarga faol ishtirok etish imkoniyatini yaratadi va mavzuni yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi. Natijada, o'quvchilar ona tilini erkin va to'g'ri foydalanish ko'nikmalarini egallaydilar. Bunday ko'nikmalar esa ularning kelajakdagi ta'lim va kasbiy faoliyatlarida muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Abdullaeva M. (2018). *Ona tili o'qitish metodikasi*. Toshkent: "O'qituvchi" nashriyoti.
2. Akramov A. (2019). *Boshlang'ich sinflarda ona tili darslarini tashkil etish*. Samarqand: "Sharq" nashriyoti.
3. Bo'riyev Sh. (2020). *Zamonaviy pedagogik texnologiyalar asoslari*. Toshkent: "Ilm Ziyo" nashriyoti.
4. Ismoilova N. (2017). *Tilshunoslik va ona tili o'qitish*. Toshkent: "Fan va texnologiya" nashriyoti.
5. Karimova D. (2021). *Interfaol usullar va ularning boshlang'ich ta'limdagi o'rni*. Andijon: "Yangi asr avlodi" nashriyoti.
6. Mahmudov R. (2016). *Ona tili o'qitishda innovatsion usullar*. Namangan: "Ilm-fan" nashriyoti.
7. Mirzaeva Z. (2022). *Raqamli ta'lim vositalaridan foydalanish*. Qarshi: "Mehnat" nashriyoti.

8. Rahmonova L. (2018). *Boshlang'ich sinflarda murakkab mavzularni o'qitish metodikasi*. Buxoro: "Ta'lim" nashriyoti.
9. To'xtasinov U. (2020). *Pedagogik texnologiyalar va ularning amaliyotda qo'llanishi*. Jizzax: "O'zbekiston" nashriyoti.
10. Yusupova S. (2019). *Ona tili o'qitishda mashqlarning roli*. Farg'ona: "Ziyo" nashriyoti.